

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Motivace pedagogů k volbě nestátního školství

Bakalářská práce

Praha 2023

Vedoucí práce: Mgr. Jana Poláčková

Daniela Hlaváčková

Poděkování

Chtěla bych velmi poděkovat Mgr. Janě Poláčkové za milé a odborné vedení a podporu při psaní závěrečné práce. Velké díky patří respondentům za poskytnuté rozhovory a ředitelům škol, kteří byli ochotni zprostředkovat milá setkání, díky kterým jsem mohla vypracovat praktickou část bakalářské práce.

Vděčnost cítím za svou nejbližší rodinu a přátele, kteří mi poskytují velkou oporu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Motivace pedagogů k volbě nestátního školství“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 5. 5. 2023

Daniela Hlaváčková

.....

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá motivací, která stojí za volbou pedagogů, kteří si zvolili nestátní sektor školství. V teoretické části jsou na základě odborné literatury a studií vysvětleny základní pojmy, které jsou spojeny s pedagogií, motivací a státním i nestátním školstvím. Pro zajímavost popisují i situaci ohledně soukromých škol v zahraničí. V praktické části se skrze kombinaci kvantitativního a kvalitativního výzkumu zaměřím na konkrétní faktory, které pozitivně nebo negativně ovlivnily pedagogy při výběru jejich zaměstnání.

Klíčová slova

Pedagog, motivace a demotivace pedagogů, nestátní školy, pedeutologie, učitel, edukace

Annotation

This bachelor thesis deals with the motivation behind the choice of educators who chose the non-state sector of education. In the theoretical part are explained, on the basis of scientific literature and research, the basic concepts associated with teachers, motivation and both state and non-state education. For interest, I also describe the situation regarding private schools abroad. In the practical part, through a combination of quantitative and qualitative research, I will focus on specific factors that positively or negatively influenced teachers in their choice of employment.

Keywords

Educationalist, motivation and demotivation of pedagogues, nonstate schools, pedeutology, teacher, education

Obsah

ÚVOD	7
CÍL PRÁCE	8
CÍL TEORETICKÉ ČÁSTI	8
CÍL PRAKTICKÉ ČÁSTI	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1. PEDAGOG	9
1.1. VÝVOJ POJMU PEDAGOG	9
1.2. OSOBNOST PEDAGOGA	10
1.3. POŽADAVKY NA PROFESI PEDAGOGA	12
1.4. TYPOLOGIE OSOBNOSTI PEDAGOGA	12
2. MOTIVACE	14
2.1. VYSVĚTLENÍ POJMU MOTIVACE	14
2.1.1 <i>Motivace k pedagogické profesi</i>	14
2.1.2 <i>Motivace žáka k učení</i>	15
3. SOUKROMÉ ŠKOLY	16
3.1. DEFINICE SOUKROMÝCH ŠKOL	16
3.2. SOUKROMÉ ŠKOLY V ZAHRANIČÍ	16
3.3. SOUKROMÉ ŠKOLY V ČESKÉ REPUBLICE	17
4. ROZDÍLY VE STÁTNÍM A NESTÁTNÍM ŠKOLSTVÍ	18
4.1. FINANCOVÁNÍ	18
4.2. ALTERNATIVNÍ ŠKOLY A JEJICH FUNKCE	18
4.3. CHARAKTERISTIKA TŘÍDY	19
4.4. ZÁKONY A ZÁVAZNÉ DOKUMENTY	19
PRAKTICKÁ ČÁST	20
1. CÍL VÝZKUMU	20

2.	CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO VZORKU	21
2.1.	ZÁKLADNÍ ŠKOLA KLÍČEK	21
2.2.	LESNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA – LESNÍ ŠKOLKA SVATOŠKY.....	22
2.3.	KŘESŤANSKÁ STŘEDNÍ ŠKOLA, ZÁKLADNÍ ŠKOLA A MATEŘSKÁ ŠKOLA ELIJÁŠ.....	22
3.	METODY VÝZKUMU	24
4.	PRŮBĚH VÝZKUMU.....	25
5.	VÝZKUMNÉ OTÁZKY	27
1.	MOTIVACE PEDAGOGŮ K VOLBĚ NESTÁTNÍHO ŠKOLSTVÍ	27
2.	DEMOTIVACE PEDAGOGŮ K VOLBĚ NESTÁTNÍHO ŠKOLSTVÍ	27
6.	METODA VYHODNOCENÍ DAT	28
7.	VÝSLEDKY VÝZKUMU A INTERPRETACE ROZHovorŮ	29
7.1.	ŠKÁLOVÉ HODNOCENÍ.....	29
7.2.	INTERPRETACE JEDNOTLIVÝCH ROZHovorŮ	33
7.2.1.	<i>Rozhovor s respondentem č. 1</i>	<i>33</i>
7.2.2.	<i>Rozhovor s respondentkou č. 2.....</i>	<i>34</i>
7.2.3.	<i>Rozhovor s respondentkou č. 3.....</i>	<i>36</i>
7.2.4.	<i>Rozhovor s respondentkou č. 4.....</i>	<i>37</i>
7.2.5.	<i>Rozhovor s respondentkou č. 5.....</i>	<i>39</i>
8.	DISKUSE.....	41
1.	MOTIVACE PEDAGOGŮ K VOLBĚ NESTÁTNÍHO ŠKOLSTVÍ	41
2.	DEMOTIVACE PEDAGOGŮ K VOLBĚ NESTÁTNÍHO ŠKOLSTVÍ	43
	ZÁVĚR	44
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	45
	SEZNAM TABULEK.....	47
	SEZNAM PŘÍLOH	48

Úvod

V současné pokrokové době se setkáváme s inovativními metodami ve všech oblastech našeho života. Školství se neustále mění a vyvíjí a zájem o netradiční výuku nese příležitost k novému pojetí výuky. Ve svém okolí vnímám velký nárůst zájmu o soukromé či alternativní školy. V této práci věnuji pozornost pedagogům, kteří se rozhodli zvolit soukromý sektor školství. Zajímá mě jejich motivace k tomuto rozhodnutí a konkrétní faktory, které vedly k volbě dané soukromé školy. Vzdělávání je nezbytnou součástí našich životů a tvoří základ pro naše budoucí rozhodování. Školní docházka nás provází od útlého věku a pomáhá nám vytvářet naši osobnost. Proto je pro mě téma vzdělávání důležité. Formuje nás po vědomostní, osobnostní i sociální stránce. Pedagogové vytváří prostředí pro výuku a je důležité, aby se cítili dobře ve své profesi a mohli předávat důležité vědomosti v příjemném prostředí pro ně samotné i žáky.

Práce se skládá z teoretické a praktické části. V teoretické části věnuji pozornost pojmům spojeným s pedagogickou profesí a motivací. Zaměřím se na charakteristiku nestátních škol a vyzdvihnu pár zajímavostí ohledně soukromých škol v zahraničí. V praktické části pomocí kombinace kvantitativní a kvalitativní metody určím základní faktory, které vedly k motivaci pedagogů při volbě nestátního školství, a vymezím i demotivační faktory, které naopak pedagogy odrazují od soukromých škol.

Cíl práce

Cílem této práce je vymezení významu motivace a určení faktorů, které mohou motivovat pedagogy při volbě nestátního školství. Abych mohla komplexně zhodnotit, jaké motivy hrají roli při volbě dané školské instituce, budu potřebovat obecně charakterizovat státní a nestátní školství.

Cíl teoretické části

V teoretické části vysvětluji pojmy, které jsou potřeba k pochopení tématu. Charakterizuji a částečně porovnám státní a nestátní školy. Dále se zaměřuji na obecný popis osobnosti pedagoga, který je důležitý pro pochopení vnitřních pochodů pedagoga, s jakými požadavky na vykonávání jeho funkce je obeznámen, jaké potřebuje vzdělání, jaké jsou obecné potřeby žáka a také se zaměřím na zákony spojené se školstvím.

Cíl praktické části

V praktické části se zaměřím na konkrétní pedagogické pracovníky ze státního i nestátního školství. Pro výzkum jsem zvolila kombinaci kvantitativní a kvalitativní metody. Škálové otázky a rozhovory, kde s pedagogickými pracovníky proberu jejich dosavadní zkušenosti se školstvím a jaké je jeho souznění s celkovou charakteristikou školy, mi pomohou získat potřebné informace. Pedagogů se například ptám, zda souzní s hodnotami školy, jak jsou spokojeni s odváděním své práce a co by se dalo obecně ve školství zlepšit. Popřípadě, co vedlo ke změně pracoviště. S pomocí výsledků získaných z rozboru rozhovorů a škálových otázek bych chtěla pojmenovat hlavní motivátory, které vedou pedagogy k volbě nestátního školství.

TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části vysvětluji pojmy, které jsou potřeba k pochopení tématu. Charakterizuji a částečně porovnám státní a nestátní školy. Dále se zaměřuji na obecný popis osobnosti pedagoga, který je důležitý pro pochopení vnitřních pochodů pedagoga, s jakými požadavky na vykonávání jeho funkce je obeznámen, jaké potřebuje vzdělání, jaké jsou obecné potřeby žáka a také se zaměřím na zákony spojené se školstvím.

1. Pedagog

Pod pojmem pedagog rozumíme vědce, který se zajímá o teorii a výzkum pedagogiky.¹ Mnozí z nás si pod pojmem pedagog představí učitele z mateřské, základní či střední školy. Můj pohled na pedagoga je tvořen především zkušenostmi, které jsem zažila, a na těch stavím svou představu o tom, kdo byl pro mě pedagogickým vzorem. Z pohledu žáka jsem zaujala názor na pedagogy především povrchního rázu. Nezajímala jsem se tolik o kvality daného pedagoga, o jeho úmysly či hodnocení jeho projevu. Nenahlédla jsem pod povrch jeho osobnosti, a proto jsem hodnotila především formou protikladů. Dobrý, nebo špatný učitel, vtipný, či naopak nudný, přísný, anebo hodný. V následujících podkapitolách bych chtěla charakterizovat osobnost pedagoga a nároky na vykonávání jeho profese.

Pochopení osobnosti pedagoga spolu s pochopením významu motivace a znalosti školského systému v státním i nestátním školském sektoru mi pomohou objasnit motivaci pedagogů k volbě nestátního školství. Jak se prolíná vnitřní a vnější motivace a jak společně ovlivňují kvalitu práce a chuť danou práci vykonávat.

1.1. Vývoj pojmu pedagog

Historie pojmenování slova pedagog sahá až do antiky. Spojením dvou řeckých slov *pais* (dítě) a *agó* (vést) vzniklo označení *paidagógos*. V tomto případě šlo o otroka, který měl za úkol vodit děti svých pánů do školy a na cvičení a zároveň na ně dát pozor, aby se jim po cestě nic špatného nepříhodilo. Dále se název přenesl do antické latiny a vzniklo slovo *paedagogus*. Význam slova se také změnil. Nešlo už jen o otroka, který vodil děti za vzděláváním, ale také i o samotné učitele a vychovatele.²

¹ MUSIL, Roman. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*. 2014. s. 11.

² PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Praha. 2017. s. 20.

V současnosti má pedagog význam ještě širší. Zákon o pedagogických pracovnících mluví jasně.

„Pedagogickým pracovníkem je ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálněpedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu (dále jen ‚přímá pedagogická činnost‘); je zaměstnancem právnické osoby, která vykonává činnost školy, nebo zaměstnancem státu, nebo ředitelem školy, není-li k právnické osobě vykonávající činnost školy v pracovněprávním vztahu nebo není-li zaměstnancem státu. Pedagogickým pracovníkem je též zaměstnanec, který vykonává přímou pedagogickou činnost v zařízeních sociálních služeb.“³

Proto je tedy za pedagoga považován i pedagogický pracovník. Tedy nejen učitel, speciální pedagog, pedagog volného času a vychovatel, kteří to mají i ve svém názvu, ale také školní psycholog, asistent pedagoga, trenér a metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně.⁴

1.2. Osobnost pedagoga

V učitelské profesi mají osobnostní rysy velkou váhu a nesou značnou odpovědnost za celý průběh *edukace*. Již na začátku 19. století si pedagogičtí teoretici byli vědomi, že motivace k práci, talent a kognitivní vybavenost, jako je třeba dobrá paměť, ale i určitá dávka humoru, mají svou váhu a důležitost v učitelské profesi.⁵ Osobnost pedagoga se dá vyjádřit podle typologie osobnosti pedagoga.

Dytrtová a Krhutová ve svém díle uvádějí pojem *pedeutologie*. Je to věda o osobnosti učitele, která se na učitelskou profesi kouká normativním a analytickým pohledem. Zatímco normativní přístup zkoumá ideální kompetence pro dobře odvedenou práci pedagoga, analytický přístup zkoumá realitu, jací učitelé opravdu jsou. Pro zjištění ideálních požadavků pro výkon učitelské profese se používá deduktivní metoda, která pomáhá vytvářet učitelský vzor. Ke zjištění reality se používají metody indukce, kde se jde přímo do terénu za učiteli

³ Zákon č.563/2004 Sb. *O pedagogických pracovnících* §2.

⁴ Tamtéž.

⁵ PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Praha. 2017. s. 188.

a žáky. Ve školách žáci reflektují práci svého pedagoga a zároveň se zkoumají *autoevaluace* učitelů.⁶

Dytrtová a Krhutová představují proces vytváření tzv. profesní identity. Pedagog si během celé své kariéry vytváří svou profesní identitu, kterou lze rozdělit do jednotlivých etap. Zpočátku se jedná o tzv. startovací identitu, kde začínající učitel staví na svých zkušenostech z dob, kdy byl žákem či studentem. Jeho představa se tedy odvíjí ze zkušenosti s tím, s jakými pedagogy se sám setkal. Druhá etapa se pojí s teoretickými znalostmi pedagogiky a příbuzných oborů. Začíná si vytvářet vlastní představu o procesu edukace. Ve třetí fázi už své získané vědomosti porovnává s vlastní praxí a vědomě formuje koncepci pojetí výuky.⁷

Zajímavý pohled na to, jak se utváří osobnost pedagoga od začátku studia pedagogiky přes povinnou pedagogickou praxi až k samostatné práci učitelů, mi poskytla výzkumná studie *Utváření profesního sebepojetí učitele jako součást kurikula studijního programu učitelství z časopisu Pedagogika*. Výsledky nedávné studie ukazují, jak je důležitý vztah a souznění spolupracujících pedagogů a také vzájemná obohacující kritika, která je vedená v pozitivním duchu.⁸

Dále jsem se ve studii dozvěděla, že reflexe své vlastní práce je jedna z nejučinnějších praktik pro zlepšování své práce a nadšení ze svého povolání. Jeden respondent ve výzkumu zmínil, že je důležité zhodnotit si pro sebe hodiny, které se v jeho očích nepovedly, ale zároveň i hodiny, které z jeho pohledu byly úspěšné. Reflexe pomáhá zjistit, proč se některé aktivity s žáky nevyvedly nebo nenaplnily z určité části svůj daný cíl. Zároveň po vydařených hodinách mu reflexe pomohla osvětlit důvod, proč hodina byla povedená a úspěšně naplnila cíl výuky. Mohl tedy na tomto základě stavět své další úspěšné pedagogické zkušenosti.⁹ V praktické části závěrečné práce budu také věnovat pozornost sebehodnocení pedagogů i žáků a významu hospitací při práci pedagogů.

⁶ DYTRTOVÁ, Radmila a Marie KRHUTOVÁ. *Učitel: příprava na profesi*. 2009. s. 15.

⁷ Tamtéž, s. 13.

⁸ VACULÍK PRAVDOVÁ, Blanka. *Utváření profesního sebepojetí učitele jako součást kurikula studijního programu učitelství*. *Pedagogika: časopis pro vědy o vzdělávání a výchově*: roč. 72 (2022) č. 2, s. 194–195.

⁹ Tamtéž. s. 203.

1.3. Požadavky na profesi pedagoga

V pedagogice se setkáváme s pojmem edukace. Jde o pojem, který jednoslovným vyjádřením shrnuje dva klíčové procesy – výchova a vzdělávání.¹⁰ Pedagog, jako součást školského zařízení, má za úkol spolupodílet se na výchově žáka. Záměrně i bezděčně vytváří osobnost žáka, formuje ho po morální stránce a pomáhá mu utvářet jeho osobnost. Proto jsou psychologické znalosti určitým požadavkem pro výkon této profese. Zároveň musí naplňovat i druhou významovou rovinu slova edukace – vzdělávat. Musí tedy umět přimět žáka k osvojení si vědomostí, zlepšování schopností a dovedností a k tomu potřebuje odborné znalosti ve svém oboru.¹¹

Aby člověk mohl být pedagog, musí nabýt statusu pedagoga studiem a zároveň musí mít osobnostní kompetence pro výkon pedagogické profese. Pedagog musí dosáhnout odborné připravenosti, úspěšně absolvovat minimálně roční praxi na škole a mít osobnostní předpoklady pro tuto práci.¹²

1.4. Typologie osobnosti pedagoga

Základní typologie osobnosti pedagoga se odvíjí od jeho charakterových vlastností a přístupu k jeho práci.

Autoritářský styl vedení dětí se odvíjí od velkých nároků pedagoga na žáky, který svou pozornost směřuje hlavně na výuku, a ne na žáka. Žáci mají většinou skvěle výsledky, ale v hodinách nejsou spokojeni kvůli velkému nátlaku. Ve své výuce má pevně nastavené hranice.

Liberální typ je v podstatě opakem autoritářské typu, kde žáci mají minimálně nastavené hranice. Jeho výuka bývá zmatená a postrádá řád. Charakteristická je přílišná volnost a nekázeň žáků.

Demokratickým stylem vede děti pedagog, který je respektující k potřebám žáků a zároveň má dobře nastavené hranice. Reaguje na aktuální atmosféru třídy a je schopný spolupracovat na dohodě s žáky.

¹⁰ PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 2017. s. 66.

¹¹ DYTRTOVÁ, Radmila a Marie KRHUTOVÁ. *Učitel: příprava na profesi*. 2009. s. 15.

¹² Tamtéž. s. 32.

Autoritativní typ pedagoga má pevně nastavené hranice, dbá na pořádek a pravidla, ale zároveň má u žáků přirozenou autoritu, která vede k dobrým výsledkům, aniž by žáci byli stresováni.¹³

¹³ MUSIL, Roman. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*. 2014. s. 148–149.

2. Motivace

2.1. Vysvětlení pojmu motivace

Motivace nám pomáhá osvětlit souvislosti, které vedou k lidskému chování. Odhalují motivy, které stojí za našim jednáním.¹⁴ Obst ve své knize zmiňuje dvě složky motivace. Energizující složka nás povzbudí a nabudí k výkonu a řídicí složka udává směr, jakým budeme jednat.¹⁵

2.1.1 Motivace k pedagogické profesi

Bečvář má na současnou úroveň pedagogů poměrně negativní pohled. Ačkoliv si je vědom, že se v naší zemi vyskytují kvalitní pedagogové s odbornými znalostmi, popisuje statistiky, které uvádí neúspěšnost učitelů. Velké procento převážně nově začínajících pedagogů vzdalo svou volbu profese.¹⁶

Jako řešení problémů současného školství navrhuje možnost profesního a platového růstu a vyvážená práva a povinnosti studentů a pedagogů. Učitelská profese by měla mít prestižnější status ve společnosti, tím by se na tuto pozici hlásili studenti s lepšími znalostmi a výsledky, což by zapříčinilo lepší úroveň vzdělávání.¹⁷ Společně dohromady mohou vytvořit lepší motivaci k volbě učitelské profese a zároveň k udržení této motivace k výkonu pedagogického povolání.

Obst rozděluje a shrnuje různé prostředky, které vedou k motivaci ve škole směrem od vedení k zaměstnancům. Finanční ohodnocení, osobní příplatek, využití prostor školy pro soukromé činnosti a penzijní pojištění mohou být součástí hmotné odměny, která vede k motivaci pro tuto profesi. Práce sama nese možnost pro seberozvoj a sebevyjádření o to více, když dochází k povzbuzení k práci ze strany vedení školského zařízení. Souznění se školou a identifikace s profesí je důležitá pro udržení motivace. Klíčovým motivem jsou vztahy na pracovišti a přátelská atmosféra.¹⁸ Společně tvoří základ pro motivaci k pedagogickému povolání.

¹⁴ PAVELKOVÁ, Isabella. *Motivace žáků k učení: perspektivy orientace žáků a časový faktor v žákovské motivaci*. 2002. s. 12.

¹⁵ OBST, Otto. *Manažerské minimum pro učitele*. 2006. s. 105.

¹⁶ ASZTALOS, Ondřej, COUFALOVÁ, Jana, ed. *Hledisko kvality v přípravě učitelů*. 2010. s. 37–39.

¹⁷ Tamtéž. s. 40.

¹⁸ OBST, Otto. *Manažerské minimum pro učitele*. 2006. s. 110.

2.1.2 Motivace žáka k učení

Vnitřní motivace žáka k učení vychází především z žákovy potřeby poznání. Samotné učení tedy naplňuje tuto potřebu. Skrze učení může být uspokojována potřeba dosažení cíle, skrze práci, kterou vykoná, jako například dosažené vzdělání, pochvala od rodičů nebo vyučujícího. V tomto případě už mluvíme o vnější motivaci.¹⁹ Obst ve své knize zmiňuje, že i neuspokojení nějaké potřeby nás také motivuje k výkonu naplnění této potřeby.²⁰

¹⁹ PAVELKOVÁ, Isabella. Motivace žáků k učení: perspektivy orientace žáků a časový faktor v žákovské motivaci. 2002. s. 16–17.

²⁰ OBST, Otto. Manažerské minimum pro učitele. 2006. s. 105.

3. Soukromé školy

3.1. Definice soukromých škol

„Jisté je to, že všechny soukromé školy mohou být považovány za alternativní (což neplatí naopak) už prostě tím, že jsou zřizovány a provozovány jinak než školy státní.“²¹ Později v kapitole Alternativní školy a jejich funkce budu rozebírat, v čem se odlišují alternativní školy od klasických státních škol. Na základě úvodní citace budu soukromé školy částečně definovat jako alternativní. Pouze v tom smyslu, že soukromé školy jsou v podstatě vždy odlišné od státních škol a tím naplňují definici alternativních škol.

Nestátní školy se dají rozdělit dle typologie alternativních škol. Alternativní školy se dělí na nestátní a státní. Nestátní školy jsou klasické reformní školy, do kterých spadá waldorfská, montessoriovská, freinetovská, jenská a daltonská škola. Mezi církevní školy řadíme katolické, protestantské, židovské a další jiné konfesní školy. Dále je velká část škol, které mohou být řízeny státem a zároveň spadají do alternativních škol, protože splňují jejich funkce. Jsou to moderní alternativní školy, které mohou být státní, ale i nestátní. To už záleží na dané škole a zřizovateli.²²

3.2. Soukromé školy v zahraničí

Ve všech vyspělých zemích světa se nachází nestátní školy. Zajímavé je, že ve Finsku není velké množství soukromých škol z toho důvodu, že jejich státní školy běžně využívají alternativní a inovativní metody.²³ Nevzniká tedy potřeba vyplnit mezery ve státním vzdělávání. Právě potřeba kompenzovat mezery ve vzdělávání je jedna z funkcí alternativních školských zařízení.²⁴ „Situace ve Finsku poskytuje důkaz, že alternativní vzdělávání nemusí být prioritně vázáno na soukromé školství, nýbrž může být s úspěchem realizováno ve státních školách.“²⁵ Ve Finsku není stanovený počet žáků na třídu, proto si ho určuje škola sama. Průměrně je ve finských třídách menší počet žáků než u nás.²⁶ V Holandsku je to naopak. Většina nizozemských škol má soukromého zřizovatele a tím

²¹ PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy*. 2. upr. vyd. 1996. s. 59.

²² Tamtéž. s. 23.

²³ Tamtéž. s. 59–60.

²⁴ PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 3., aktualiz. vyd. 2012. s. 41–42.

²⁵ PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy*. 2. upr. vyd. 1996. s. 60.

²⁶ ZORMANOVÁ, Lucie. Základní školství ve Finsku. *Metodický portál: Články* [online]. 09. 11. 2016, [cit. 2023-03-01]. Dostupný z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/21011/ZAKLADNI-SKOLSTVI-VE-FINSKU.html>.

řadí tento stát do prvních příček v počtu nestátních škol v porovnání s počtem státních škol. Je to způsobené tím, že je v Nizozemí stanoveno zákonem, že v rámci rovnocenného školství stát finančně podporuje státní i soukromé školy bez rozdílu. Soukromé školy jsou tu ve většině případů zřizovány církvemi. Úroveň a kvalita vzdělávání na soukromých školách je kontrolována stejně, jako ve státních školách, a to formou inspekcí.²⁷

3.3. Soukromé školy v České republice

Soukromé školy existovaly v Československu pouze do roku 1948. Poté bylo školství zřizované pouze státem. Po pádu bývalého režimu se školství začalo opět privatizovat. První soukromé školy se začaly objevovat v roce 1990. Jejich nárůst byl celkem značný. Během prvních pěti let se počet soukromých základních škol vyšplhal na 38.²⁸ Soukromé základní školy neustále přibývají. Ve školním roce 2020/2021 jich bylo v České republice 255.²⁹

²⁷ Tamtéž. s. 61.

²⁸ Tamtéž. s. 64–67.

²⁹ HYKYŠOVÁ, Alena, 2021, Základní přehled o základních školách. In: statistikaamy.cz [online]. 21.9. [cit. 15.4.2023]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2021/09/21/zakladni-prehled-o-zakladnich-skolach>

4. Rozdíly ve státním a nestátním školství

4.1. Financování

Soukromé školy jsou závislé na financování z vlastních zdrojů, sponzorů a také ze školného, které platí rodiče žáků. Některé soukromé školy však využívají dotací od státu, které stanovuje zákon č. 306/1999 Sb. o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením, ve znění pozdějších předpisů. Státní školy nabízí bezplatné vzdělávání, jelikož stát, kraj či obec plně hradí vzdělávání. Nestátní školy za tento poplatek, který platí rodiče žáků, nabízí nadstandardní nebo nestandardní služby v oblasti vzdělávání. Těmi mohou být jiné rozšířené metody vzdělávání.³⁰

4.2. Alternativní školy a jejich funkce

Mezi alternativní školy patří jakékoliv školy, které se liší od standardního typu vzdělávání. Ne všechny alternativní školy jsou tedy soukromé. Alternativní školy se rozdělují do třech typů. Klasické reformní školy, církevní neboli konfesní školy a moderní alternativní školy.³¹

Průcha ve svém díle rozděluje funkce alternativních škol do třech kategorií.³² První kategorii nazval funkce kompenzační. Z pohledu alternativního vzdělávání mají státní školy určité nedostatky, které se snaží vykompenzovat. Zmiňuje tvrzení, že „*zakládání škol na základě soukromých iniciativ vždy signalizuje mezery a nedostatečnosti ve vzdělávání poskytovaném státem.*“³³ Další funkce se nazývá diverzifikační, která zaručuje určitou rozmanitost ve vzdělání. Státní školy zajišťují výchovu a vzdělávání pro velkou část populace, a proto je určitá jednotnost a univerzalita nezbytná pro zachování standardu školství. Soukromé školy se od tohoto standardu mohou odlišit. Poslední funkce se nazývá inovační, která je z pedagogického hlediska nejvýznamnější. Na půdách alternativních škol se uskutečňují inovativní metody vzdělávání a také vytváří prostor pro experimentování s organizací vzdělávacích procesů a obsahu vzdělávání. Inovace jsou formou nestandardních metod výuky a vyučovacích předmětů, netradiční komunikací, jiné formy vzdělávacích materiálů a pomůcek. Tyto funkce popisují pozitivní přínos alternativních směrů ve vzdělávání.³⁴

³⁰ PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 3., aktualiz. vyd. 2012. s. 24.

³¹ Tamtéž. s. 45.

³² Tamtéž s. 41.

³³ Tamtéž.

³⁴ Tamtéž s. 41–42.

4.3. Charakteristika třídy

Charakteristika třídy může být definována prostředím, atmosférou a klimatem. Prostředí zahrnuje například vybavení tříd, samotné žáky a učitele nebo výzdobu školního prostředí. Atmosféra třídy popisuje aktuální situaci a může se během dne několikrát změnit v závislosti na okolnostech. Každá situace způsobí změnu atmosféry. Jedná se tedy o aktuální náladu třídy. Klima je měřeno z dlouhodobého hlediska a popisuje typické jevy pro danou třídu.³⁵ „Při adekvátním uspořádání vyučování a při příznivém emočním klimatu ve školní třídě se uspokojují potřeby dítěte, zejména potřeba činnosti, jeho zvědavost, radost ze získání dovedností, výkonová motivace, potřeba získat úspěch a uznání za výkon aj.“³⁶

Průcha na základě empirického šetření ohledně klimatu třídy konstatuje, že rozdíly v klimatu mezi standardními a alternativními jsou pouze minimální. V tomto empirickém šetření se zkoumala spokojenost, soudržnost, třenice, soutěživost a obtížnost učení ze strany žáků. Data se sbírala z 62 tříd 4. a 5. ročníků základních škol. Standardních škol bylo zastoupeno celkem 46 a alternativních škol bylo celkem 16.³⁷

4.4. Zákony a závazné dokumenty

Státní školy jsou zřizovány orgány státní zprávy, jako je např. obec, krajský úřad, MŠMT (Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy) či jiný rezort ministerstva. Soukromé školy můžeme nazývat také nevládní školy, které jsou zřizovány veřejnými orgány, mezi které patří soukromí zřizovatelé a církve.³⁸

Legislativně jsou soukromé školy shrnuté v zákonu č. 138/1995 Sb. ve vyhlášce MŠMT ČR č. 353/1991 Sb. o soukromých školách. Legislativní vymezení je definováno zákonem č. 561/2004 Sb., kde je stanoveno, kdo může být zřizovatelem školy.

³⁵ HOLEČEK, Václav. *Psychologie v učitelské praxi*. 2014. s. 118.

³⁶ ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. 2007. s. 229.

³⁷ PRŮCHA, Jan. *Učitel: současné poznatky o profesi*. 2002. Pedagogická praxe. s. 56–57.

³⁸ PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 3., aktualiz. vyd. 2012. s. 23.

PRAKTICKÁ ČÁST

1. Cíl výzkumu

V rámci praktické části této práce se zaměřím na konkrétní pedagogy ze soukromých základních či mateřských škol. S pedagogy jsem vedla hloubkové semistrukturované rozhovory³⁹ a taktéž na škálové stupnici určovali, zda zmíněné situace vedly k motivaci či demotivaci při volbě nestátní školské instituce. Využila jsem tedy kombinaci kvantitativní metody škálového hodnocení a kvalitativního rozboru rozhovorů. Kombinaci kvantitativního a kvalitativního výzkumu komentuje Chráska: „Zastáváme názor, že každý z těchto přístupů má své přednosti i nedostatky, a že je nejen možné (ale i výhodné) oba v konkrétních výzkumech kombinovat.“⁴⁰ Na základě odpovědí ze škálové části rozhovoru a úvodních informací jsem kladla další otázky. Poté už jen záleželo, jak dlouhou pedagogickou praxi pedagog má, jaké jsou jeho předchozí zkušenosti a také zda se setkal se státním školstvím. Snažila jsem se otázky pokládat tak, aby pedagog měl volné pole působnosti k rozvinutější odpovědi a zároveň jsem respondentu směřovala k cíli tématu.

Během vytváření podkladu k rozhovorům s pedagogy jsem si kladla určité otázky ohledně volby nestátních institucí. Prohlížela jsem různé internetové stránky soukromých škol a všímala jsem si hlavních informací, na které chce konkrétní škola poukázat. Mezi hlavní a nejčastěji zmiňované myšlenky soukromých škol patří snaha o přátelské a bezpečné prostředí, vzájemný respekt a důraz na individualitu dětí. V informacích také zmiňují počet dětí ve třídách či skupině a vybavenost třídy a školy.

³⁹ ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2007. s. 13.

⁴⁰ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2007. s. 32.

2. Charakteristika zkoumaného vzorku

S výběrem respondentů mi pomáhali ředitelé škol nebo jsme se s respondenty znali osobně a s rozhovorem pro tuto práci souhlasili. Ředitele jsem kontaktovala pomocí e-mailu nebo telefonicky, stanovili jsme si čas, kdy se dostavím do školy nebo jsme sjednali videohovor. Vzhledem k tomu, že je téma práce zaměřené na motivaci pedagogů k volbě nestátního školství, snažila jsem se, aby respondenti nebyli při žádosti o poskytnutí rozhovoru v první řadě zváni k mluvení o své motivaci. Poprosila jsem tedy ředitele či prostředníky pro zprostředkování interview, aby pouze zmínili, že se jedná o rozhovor k bakalářské práci ohledně soukromých škol. Chtěla jsem tak předejít tomu, aby se rozhovoru účastnili pouze velmi motivovaní pedagogové, ale obecně každý pedagog, ať už je jeho motivace či demotivace na jakékoliv úrovni. Ředitelé mi pomohli najít respondenty k uskutečnění rozhovoru. Při volbě respondentů jsem také žádala ředitele škol, aby pedagogové měli v minulosti zkušenosti i se státní školskou institucí. Ne vždy se podařilo, aby všichni respondenti měli zkušenost s předchozím zaměstnáním ve státní škole, ale každý měl zkušenosti s vyučováním ve státní školské instituci minimálně z praxí při studiu na střední či vysoké škole. Pedagogové byli ženského i mužského pohlaví a věkově se pohybovali od 22 až po 56 let.

Tři respondenti byli ze Základní školy Klíček v Praze, jedna respondentka byla z Lesní mateřské školy v Karlových Varech a jedna z Křesťanské střední školy, základní školy a mateřské školy Eliáš na Praze 4.

2.1. Základní škola Klíček

Na internetových stránkách školy⁴¹ jsem se dozvěděla, že jde o nestátní základní školu, která je provozována od července roku 1998. Uvádí, že vznikla na základě potřeb a zájmů rodičů o efektivní a vstřícný způsob výchovy a vzdělávání dětí. Zřizovatelem této školy je Spolek příznivců netradiční školy. Mezi hlavními body zmiňují bezpečné a přátelské prostředí, otevřenou a vstřícnou komunikaci, která je založená na vzájemné důvěře, respektu a úctě. Vyzdvihují rodinnou atmosféru, snížený počet dětí ve třídách, který je v maximální kapacitě 16 dětí na třídu. Tato kapacita umožňuje respekt k individualitě dětí. Do tříd jsou integrovány děti z odlišných kulturních prostředí a děti se speciálními potřebami. Do třetí třídy jsou žáci hodnoceni pouze slovně. Během rozhovoru jsem se

⁴¹ *Základní škola Klíček*, 2007 [online]. Praha: Klíček, [cit. 30.3.2023]. Dostupné z: <https://www.klicek.cz>

dozvěděla, že během čtvrté a páté třídy jsou děti hodnoceny známkami a zároveň i slovním ohodnocením a na druhém stupni už jen pouze známkami. Dále jsem zjistila, že si žáci a učitelé mezi sebou tykají a oslovují se jmény.

2.2. Lesní mateřská škola – Lesní školka Svatošky

Lesní mateřská škola Svatošky nabízí dětem pobyt v přírodě, a to za jakéhokoliv počasí. Na svých internetových stránkách zmiňují motto, kterým se řídí: „Neexistuje špatné počasí, pouze špatné oblečení.“⁴² Řídí se alternativními pedagogickými principy, mezi které zařazují důraz na individuální přístup k dítěti, jeho potřeby, prožitkové učení, vzájemný respekt a vedení k samostatnosti. Jejich cílem je vést děti k lásce k Zemi a jejím obyvatelům. Kapacita lesní mateřské školy je jedna třída s dvaceti dětmi. Nejvíce času tráví v přírodě kolem mateřské školy, ale k dispozici mají vytápěnou jurtu, maringotku a prostornou verandu.⁴³

2.3. Křesťanská střední škola, základní škola a mateřská škola Elijáš

Zřizovatelem školy Elijáš je České sdružení Církve adventistů sedmého dne. Ačkoliv je škola Elijáš zřizována církví, do školy chodí i děti bez křesťanského vyznání víry. Zároveň zde učí pedagogové i z jiného křesťanského společenství nebo bez vyznání víry. Je zde vyučováno v zásadě s křesťanskými principy a morálními hodnotami. Škola publikovala slovo ředitelky školy zveřejněné na internetových stránkách: „Škola Elijáš je jedinečná. Její výjimečnost spočívá v tom, že poskytuje jak kvalitní vzdělávání, tak i přidanou hodnotu – děti tu vyrůstají v bezpečném, přátelském prostředí a získávají nejen vzdělání, ale i zdravý přístup k životu.“⁴⁴ Mezi jejich hodnoty patří vytváření harmonického vztahu mezi učiteli, rodiči a žáky. Chtějí vytvořit motivaci k celoživotnímu vzdělávání a osvojení si strategií k učení. Škola vede k logickému přemýšlení a schopnosti řešit problémy, otevřeně komunikovat, spolupracovat a pomáhat k sebevědomému postoji a zodpovědnosti dětí. Zároveň vedou žáky k ohleduplnosti

⁴² Lesní školka Svatošky. 2023 [online]. Karlovy Vary: Lesní mateřská škola Svatošky, [cit. 30.3.2023]. Dostupné z: <https://svatosky-skolka.cz>

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Křesťanská střední škola, základní škola a mateřská škola Elijáš, 2023 [online]. Praha. Dostupné z: <https://www.elijas.cz/skola/slovo-reditelky-skoly>

k ostatním, k předcházení duševním i fyzickým nemocem, k poznání svých schopností a k reálnému uplatnění svých znalostí.⁴⁵

⁴⁵ Křesťanská střední škola, základní škola a mateřská škola Elijáš, 2023 [online]. Praha. Dostupné z: <https://www.elijas.cz>

3. Metody výzkumu

Jako metodu pro sběr dat jsem využila polostrukturované hloubkové rozhovory. Gavora ve své knize nazývá rozhovor, při kterém respondent vypráví svůj příběh, narativní interview.⁴⁶ Nejdříve jsem využila škálové stupnice. Respondenti na stupnici od demotivující k volbě nestátního školství až po motivující hodnotili, kde se určité faktory pohybují. Následně jsem měla předem připravené otázky, které jsem průběžně obměňovala na základě toho, co již respondenti zmínili. Otázky posloužily rovněž jako osnova rozhovoru. Zároveň jsem poskytla respondentům dostatek prostoru pro své myšlenky a vyprávění. V úvodu rozhovoru jsem se pedagogů ptala na pohlaví, věk, délku pedagogické praxe a také jsem je poprosila, zda by mi rozdělili svou pedagogickou praxi dle předchozích pracovišť a případně i na státní a nestátní školské instituce. Některé ženy pedagožky započítaly i dobu mateřské dovolené.

⁴⁶ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. 2010. s. 204.

4. Průběh výzkumu

Některé rozhovory probíhaly na půdě konkrétní soukromé školy a některé se uskutečnily online formou videohovoru přes Google Meet. Na začátku jsem respondenty obeznámila s tématem práce a požádala je o povolení k nahrávání rozhovoru. Po zapnutí diktafonu jsem žádost o souhlas s nahráváním zopakovala a opět jsem požádala respondenta o slovní souhlas.

Při zpracovávání rozhovorů bylo znát, že respondenti, s kterými jsme se již znali, byli během rozhovoru uvolněnější a rozhovory byly i podstatně delší. Zacházeli do detailů a nebáli se projevit jejich osobní pohled a sdíleli i své pocity. Zároveň jsem už tušila, jaký postoj zauímají, a díky tomu jsem lépe dokázala formulovat doplňující otázky. Na rozdíl pedagogové, se kterými jsem se viděla poprvé, byli v odpovědích spíše struční. V doplňujících otázkách jsem tedy byla podrobnější a snažila se navázat na to, co již zmínili. Rozhovor jsem vždy začínala stejným úvodem:

„Zajímalo by mě, jak jste se dostal/dostala k volbě soukromého sektoru školství, co Vás lákalo na této volbě, co naopak stálo v cestě a co vedlo k finálnímu rozhodnutí k nástupu do soukromé školy. Vaše odpovědi jsou zcela anonymní, mým cílem není hodnotit Vaše odpovědi, ale pouze zmapovat terén soukromých škol. Nejdříve se zaměříme na škálové otázky a poté na doplňující otázky, které nám dovolí nahlédnout hlouběji pod pokličku Vaší motivace k volbě nestátního školství. Zároveň bych nechtěla, abyste se otázkami cítil/cítla limitován/limitována, a proto kdykoliv Vás něco napadne, klidně se rozpovídejte víc.“

Většinou jsem se držela předem připravených otázek, ale pokud nastala chvíle, kde zaznělo něco důležitého nebo zajímavého, co by podpořilo cíl této práce, doptala jsem se na podrobnosti a následně pokračovala dle přípravy.

Rozhovor jsem začala úvodním slovem a poté jsme pokračovali škálovými otázkami. Před respondenty jsem položila vytištěnou škálu nebo jsem ji předem zaslala přes e-mail. Škála se zabývala motivujícími až demotivujícími faktory, které ovlivňují rozhodnutí při výběru nestátní školské instituce. Škálové hodnocení probíhalo slovně, kde na škále od demotivující k volbě soukromé školy až po motivující určovali, kam zařadí jisté faktory. Výhodou slovního hodnocení bylo, že jsem zároveň slyšela, u čeho váhají, kde si rozmýšlí odpověď nebo naopak, při jaké odpovědi jsou si naprosto jistí. Mohla jsem se

rovnou doptat nebo později v doplňujících otázkách na to navázat. Kritické faktory budu později rozebírat při vyhodnocení výzkumu.

Po odpovědích na škálové otázky jsem položila následující doplňující otázku: „*Je nějaká další věc, která by podle Vás mohla být rozhodně motivující nebo také rozhodně demotivující k volbě zaměstnání v nestátní školské instituci?*“ Někteří respondenti se u této otázky rozprávěli a někteří jen krátce shrnuli odpovědi z předešlého škálového dotazníku.

Následovaly doplňující otázky, které se odvíjely od již zjištěných informací. Někteří pedagogové odpovídali na otázky rozsáhle, proto jsem se nemusela ptát na všechny otázky, které jsem měla připravené, ale jen jsem navázala na to, o čem respondent mluvil a případně jsem jen poprosila o rozvinutí a ujasnění odpovědi. Na závěr rozhovoru jsem poděkovala za spolupráci a za poskytnutý rozhovor.

Následně jsem rozhovory doslovně přepsala a rozdělila škálové odpovědi. U škálových odpovědí byly některé odpovědi nejasné, protože se sešlo více respondentů, kteří u jedné konkrétní odpovědi hodnotili spíše motivující nebo demotivující a následně odpověď okomentovali. Např. respondentka R3 okomentovala odpověď takto: „Abych řekla pravdu, v určité situaci to může být silně demotivující, ale to záleží.“ Po přepsání všech rozhovorů jsem si vyznačila stěžejní body, označila nejčastější odpovědi, ojedinělé nebo překvapivé informace a propojovala jsem souvislosti.

5. Výzkumné otázky

1. Motivace pedagogů k volbě nestátního školství

Které faktory pozitivně ovlivnily pedagogy při výběru nestátní školy? Co je motivuje k setrvání v nestátní škole?

2. Demotivace pedagogů k volbě nestátního školství

Jsou zde faktory, které negativně ovlivnily pedagogy při výběru nestátní školy? Je zde něco, kvůli čemu by soukromou školu opustili?

6. Metoda vyhodnocení dat

Po ukončení rozhovoru jsem nahrávku ihned doslovně přepsala. K přepisu jsem dopsala své poznámky, které bych chtěla vyzdvihnout a které by mi pomohly v příštím rozhovoru dostat se více do hloubky k podstatě tématu. Také jsem si barevně vyznačila zajímavé a stěžejní odpovědi. Škálové odpovědi jsem zaznamenala do archu i s případnými dodatky, změnami během odpovědi a poznámkami k odpovědím.

Po přepsání všech rozhovorů jsem přepsané materiály podrobila systematické analýze.⁴⁷ Jednotlivé body jsem označila kódy, kde jsem využila metodu otevřeného kódování.⁴⁸

⁴⁷ ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2007. s. 207.

⁴⁸ Tamtéž. s. 211.

7. Výsledky výzkumu a interpretace rozhovorů

Výsledky výzkumu uvedu v souvislosti s výzkumnými otázkami. Zaměřím se tedy na motivaci a demotivaci k volbě nestátního školství. Zároveň bych chtěla věnovat prostor i odpovědím, které mi přišly zajímavé nebo mě něčím překvapily. Navážu na hypotézy, ze kterých vycházím.

7.1. Škálové hodnocení

Škálové odpovědi jsem zaznamenala do tabulky č. 1, která v prvním sloupci představuje hodnotící okolnosti. Na tyto otázky odpovídali pedagogové slovně. Odpovědi jsou zaznamenané v tabulce a případné poznámky a doplňující informace jsou popsány zde. Tabulka tedy představuje jasné odpovědi, které stojí za motivací k volbě nestátního školství. V úvodu rozhovoru jsem vysvětlila respondentům, že následujících 18 oblastí ohodnotí na škále od demotivující až po motivující. Když jsem během odpovědi zaznamenala nějaké váhání, doptala jsem se a pobídla k objasnění odpovědi.

V tabulce můžeme vidět, že v některých odpovědích se všichni respondenti shodli. Konkrétně jde hned o první hodnotící oblast, která se týká podpory od vedení. Všichni respondenti téměř bez zaváhání řekli, že podpora od vedení školy je spíše motivující. Dále se shodli v odpovědích ohledně prostoru pro seberealizaci, v počtu dětí ve třídě a vztahů s dětmi. Všechny tyto oblasti se prokázaly jako nejvíce motivující k volbě soukromé školy. V oblasti filozofie školy, prostoru pro sebevzdělání, benefitů, standardu či prestiže školy a pracovní doby se vždy čtyři respondenti z celkových pěti shodli, že je řadí do motivující části škály. Naopak největší rozdíly se objevily u odpovědí týkajících se administrativy a finančního ohodnocení. Tyto otázky jsou vyhodnoceny jako nejvíce demotivující k volbě nestátní instituce. Přijde mi zajímavé, že oblast administrativy, jako jediná ze všech hodnotících otázek, dostala jedenkrát demotivující, a dokonce i spíše demotivující hodnocení. Tím se dostala do nejhůře hodnocené škálové oblasti. Řekla bych, že ohledně finančního ohodnocení pedagogů v soukromém sektoru školství je ve společnosti zkreslená představa. Tím, že se platí školné, můžeme mít pocit, že i pedagogové budou mít větší plat. Ze škálových odpovědí i z komentářů během odpovědí vyplynulo, že s platovým ohodnocením nejsou pedagogové příliš spokojeni. Jeden komentář naznačuje, že ve státním školství mají pedagogové lepší platové ohodnocení než v soukromém školství. „Když jsem

slyšela, kolik vydělává moje kamarádka v normální škole, tak jsem byla teda hodně překvapená. Ona to myslela i s odměnami, které my moc nedostáváme, ale i tak.“

Ze škálových odpovědí respondentů vyplývá, že pedagogy nejvíce motivuje k výběru nestátní školy prostor pro seberealizaci, počet dětí ve třídě a vztahy s žáky. Dále je motivující filozofie školy a prostor pro sebevzdělání. Trochu méně motivující jsou oblasti podpora od vedení školy, standard neboli prestiž školy a pracovní doba pedagogů. U těchto odpovědí se pouze jedna odpověď lišila. Pro mě bylo překvapením, že benefity byly hodnoceny neutrálně a pouze v jedné odpovědi spíše motivující. Benefity jsou zde myšleny ve smyslu, zda dostávají nějaké další nefinanční odměny, mezi které můžeme řadit stravenkové karty nebo multisport karty a další.

Velmi zajímavé byly odpovědi, které se týkaly vztahů s rodiči. První reakce byla většinou pozitivní a motivační. V každém rozhovoru však následovala pomlka a respondenti přidali poznámku, že v některých případech se situace může otočit a být silně demotivující. V úvodu praktické části jsem již citovala respondentku č. 3, která svou odpověď rozvinula, že někdy jsou vztahy silně demotivující. Respondentka č. 5 ohodnotila vztahy s rodiči jako motivující, ale dále odpověď okomentovala: „Rozhodně motivující, ale musí se na nich intenzivně pracovat, aby byly motivující.“ V doplňující odpovědi i respondent č. 1 dodal: „Oblast rodičů jsem zvolil spíše motivující, protože převažují rodiče, kteří nás motivují. Samozřejmě jsou tam ale i výjimky.“

V závěru škálových otázek jsem položila otázku: „Je nějaká další věc, která by podle Vás mohla být rozhodně motivující nebo také rozhodně demotivující k volbě zaměstnání v nestátní školské instituci?“ Ve třech případech respondenti zmínili právě občasnou problémovost s rodiči. Naopak velmi motivující je pro respondentku č. 3 menší velikost školy a malý kolektiv, který jí dodává pocit bezpečí. Zajímavá odpověď zazněla od respondentky z lesní mateřské školy:

„Myslím si, že je to dost individuální. K volbě lesní školy se dostane jen ten, kdo má dobrý vztah k přírodě a počítá s tím, že se může stát nějaká nehoda. Například když dítě spadne do kaluže a podobně. Dokáží si představit, že by to pro někoho mohlo být silně demotivující, ale pro mě je to rozhodně motivující, protože jsem ráda v přírodě a nevadí mi to. Jako velmi motivující je pro mě, že tu můžeme opravdu individuálně řešit vlastně veškeré věci, které můžeme komunikovat s rodiči. A zároveň tím, že to se všemi dětmi

probíráme, tak ani nemám pocit, že by tam byla nějaká závist nebo pocit nespravedlnosti. A taky hodně motivující je to, že se učíme vztah k přírodě.“

Respondentka č. 5 uvedla jako velmi silně motivující, že má prostor pro předání mnohem více pohledů na svět, než se jí dařilo ve státní škole, kde pracovala předtím.

Tabulka č. 1 – Výsledky škálové hodnocení

	Demotivující	Spíše demotivující	Neutrální	Spíše motivující	Motivující
Podpora od vedení školy				5	
Filozofie školy				1	4
Prostor pro sebevzdělání			1		4
Prostor pro seberealizaci					5
Počet dětí ve třídě					5
Vztahy s rodiči				3	2
Vztahy s dětmi					5
Vztahy mezi kolegy				3	2
Vztah s vedením školy				3	2
Spolupráce mezi kolegy				2	3
Finanční ohodnocení		1	2	1	1
Benefity			4	1	
Standard/prestiž školy				4	1
Pracovní doba				4	1
Vybavení tříd a školy				2	3
Administrativa	1	1	2	1	
Systém hodnocení práce			2	3	
Systém hodnocení dětí			1	1	3

Čísla udávají počet odpovědí z celkového počtu respondentů.

7.2. Interpretace jednotlivých rozhovorů

V této podkapitole interpretuji odpovědi, které jsem získala pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Respondentům jsem se snažila nechat prostor pro odpověď. Proto jsem nemusela využít všechny otázky, které jsem měla připravené. Pomocí interpretace zhodnotím všechny kritéria a informace, které jsem během rozhovoru získala bez uvádění otázek, které jsem pokládala. Otázky jsou uvedeny na konci práce.

7.2.1. Rozhovor s respondentem č. 1

Respondent č. 1 je padesátiletý muž, který má za sebou desetileté zkušenosti s vyučováním na státní vesnické škole a momentálně vyučuje sedmnáctým rokem na soukromé škole. Jeho první zkušenost s vyučováním na státní škole byla během praxe v rámci vysokoškolského studia. Již v této době věděl, že velká státní škola není pro něj ideální a bude hledat spíše menší školy: „Během praxe na sídlištní škole v roce 1994, to byla taková největší základní škola v okolí, kde jsem asi zjistil, že tudy cesta nevede.“ K volbě soukromé školy ho především motivoval menší kolektiv dětí ve třídě, celkově malá velikost školy a také blízkost k jeho bydlišti. Počet dětí na třídě mu vyhovuje, protože jde zajistit individuální přístup k žákům, a zároveň uvádí, že si nedokáže představit, jak by dokázal naplňovat individuální přístup k dětem ve větším počtu dětí, který bývá ve státním školství. Zároveň mě zajímalo, co ho motivuje k tomu, že za sedmáct let nezměnil pracoviště a je věrný jedné škole. Jeho odpověď byla jasná a stručná. Odpověděl, že se mu v této škole natolik líbí, že nemá potřebu změny. Z dalších odpovědí vyplývá, že mu vyhovuje přátelský přístup, kde si žáci i učitelé mezi sebou tykají, s rodinami dětí se zná dlouhou dobu, protože většinou nastupují v první třídě a pokračují až do deváté, a také, že **mezi kolegy mají k sobě mnohem blíže**. To je podle něj tím, že v předchozí škole byl jeden z nejmladších pedagogů a po přestupu do nestátní školy byl naopak jeden z nejstarších.

V rámci sebevzdělávání se snaží o to, aby jako škola byli soběstační v kurzech, které poskytují. Proto má za sebou nespočet kurzů, které se týkají cyklistiky, lyžování a také zdravotnické kurzy. Sám má akreditaci na výuku českého jazyka a dějepisu, v rámci kterých absolvoval doplňující kurzy. Aktuálně je třídním učitelem sedmé třídy.

Respekt ze strany žáků hodnotí jako vzájemné porozumění, které vede ke vzájemnému respektu. Žáci pouze v ojedinělých situacích zneužívají tykání. „Když jsem

začínal, tak to bylo jenom na prvním stupni, ale jak tady jezdíme třeba od první do deváté třídy na lyžák nebo na kola, tak tam zase tykali a tím se to rozlezlo. V současné chvíli je minimum žáků, kteří by toho zneužívali. Ten respekt tam je, ale říkáme si normálně ahoj a tak dále.“

Zajímalo mě, jaký má pohled na klima třídy a zda zařazuje do výuky nějaké preventivní projekty proti šikaně. Spolupracuji s Křesťanskou pedagogicko-psychologickou poradnou na preventivních programech a pravidelně měří klima třídy pomocí sociometrie. Zároveň by si přál, aby celkové klima školy si mohlo státní školství převzít od nestátních škol. Konkrétně odpověděl: „Určitě filozofii a atmosféru. To je přenosné. Podmínky jsou složitější už jen v tom, že jsou to větší školy. Učitelé se tam třeba neznají, takže hlavně atmosféru.“ V téhle citaci respondent zmiňuje atmosféru, která je krátkodobá a aktuální v daném čase, dle významu si myslím, že spíše myslí celkové klima školy, které je dlouhodobé a zachycuje celkový dojem a náladu v celé škole i mezi kolegy. Jeho motivací k práci v nestátním školství je vnitřní souznění s filozofií školy, malý počet kolegů i žáků a pohodové klima školy.

7.2.2. Rozhovor s respondentkou č. 2

Respondentka č. 2 je čtyřicetiletá žena, která má zkušenosti s vyučováním ve státním školství pouze z praxí na vysoké škole. Hned po ukončení studia nastoupila do této soukromé školy, kde učila šest let, poté byla sedm let na mateřské dovolené a aktuálně je zde čtvrtým rokem. K volbě této konkrétní školy ji přivedla profesorka z fakulty, která ji v rámci výuky o projektové metodě seznámila s touto školou. Projektová metoda výuky vede žáky k samostatnému řešení určitého problému, díky kterému se rozvíjí žákova motivace k učení, samostatnost a zodpovědnost za vyřešení problému.⁴⁹ Následně zde měla hodiny praxe a škola se jí natolik zalíbila, že se rozhodla pro tuto volbu. V současnosti je třídní učitelka 2. třídy.

Respondentka uvádí, že velmi demotivující bývají někteří rodiče. Dokonce tvrdí: „Demotivující jsou někteří protivní rodiče, kteří bych řekla, že si dovolují víc než na

⁴⁹ ZORMANOVÁ, Lucie. Projektová výuka. *Metodický portál: Články* [online]. 21. 05. 2012, [cit. 2023-05-01]. Dostupný z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/14983/PROJEKTOVA-VYUKA.html>.

státní škole.“ Naopak silně motivující je pro respondentku č. 2 snížený počet žáků ve třídě, který umožňuje individuální přístup k dětem.

Velmi důležité je pro ni klima třídy a celkově školy. Absolvovala několik kurzů na podporu prevence proti šikaně a podporu zdravého klimatu ve třídě, které pravidelně zařazuje do výuky. „Máme na to preventivní programy a zároveň jedem Zipyho kamarády⁵⁰. Tak krom toho, že máme pravidelné třídnické hodiny, tak pracujeme i s tím, když se vyskytne nějaký problém.“ Na přátelské klima školy jsme narazily i během otázky, která se týkala doporučení nestátním školám. „*Mě ta škola oslovila tím hezkým přístupem a přátelským prostředím, proto jsem tady, já už si sama sebe nedokážu představit na velké škole... děti vlastně tím, jak jsme malá škola a dělaj se akce společně, tak se znaj od první do devítky a není problém, aby prvňák oslovil deváťáka. Nebojí se ho. Takže tohle jsou podle mě takový věci, který tahle rodinná škola nabízí a to, co jsem od toho čekala a dostávám to.*“ Děti vede k sebereflexi a hodnocení své práce. V dětech se snaží budovat zdravou sebedůvěru, která se staví na hodnocení své práce, okolnostem a podmínkách.

Na této škole se jí líbí vzájemná spolupráce mezi třídami. Půjčují si asistenty, kteří pomáhají vytvářet individuální přístup k dětem, který díky nízkému počtu žáků jde dobře naplňovat. Vedení školy doporučuje všem pedagogům, aby se vzájemně navštěvovali. Tím se od sebe mohou inspirovat. Hospitace na třídách probíhají v přátelské atmosféře a jsou obohaceny o konstruktivní a pozitivní kritiku. Má ale také pocit, že v současné době má vedení školy určité problémy s rodiči, a proto zbývá méně času a nálady na komunikaci a setkávání.

Do výuky zařazuje zajímavé a alternativní metody, jelikož frontální metoda výuky jí nevyhovuje. Státním školám by doporučila snížit počet žáků na třídě, aby učitelé mohli zařadit více výukových metod a tím i lépe plnit individuální přístup k dětem. Zároveň by doporučila individuální konzultace s rodiči, které pomáhají vzájemnému respektu a komunikaci.

⁵⁰ Zipyho kamarádi je program neziskové organizace E-clinic, který se zabývá duševním zdravím školních a předškolních dětí.

7.2.3. Rozhovor s respondentkou č. 3

Dalším respondentem byla dvaapadesátiletá žena, která má za sebou desetileté zkušenosti s výukou na státní základní škole. Poté šla na mateřskou dovolenou a po ukončení si vybrala soukromou školu, kde vyučuje již patnáctým rokem. Vystudovala vysokou pedagogickou školu zaměřenou na učitelství prvního stupně základní školy a absolvovala několik kurzů zaměřených na kritické čtení, angličtinu a kurzy na prevenci rizikového chování ve třídě. Momentálně je třídní učitelka páté třídy na prvním stupni základní školy.

Při jejím rozhodování, kam po mateřské dovolené nastoupí do zaměstnání, byl hlavní záměr pracovat v menší škole s menším kolektivem a nižším počtem dětí ve třídě. Nebylo pro ni až tak důležité, aby to byla vyloženě soukromá škola, ale hlavně chtěla najít menší školu v místě bydliště. „Rozhodně je to obrovská výhoda. To jsou faktory pro mě jedny z nejdůležitějších.“ Zároveň si myslí, že kdyby se ve státních školách snížil počet žáků ve třídě, zkvalitnila by se výuka a vyřešily by se určité problémy státního školství. „Myslím, že české státní školství by se hodně posunulo dopředu, kdyby se právě snížil počet žáků ve třídě. Vyřešily by se tím základní problémy, které školství má.“ Dále by doporučila státnímu školství neformální a uvolněnou atmosféru. K tomu dodala, že je to o lidech, a dle jejího názoru jde do nestátního školství pracovat většinou ten, kdo právě to přátelské klima hledá a chce se na něm podílet.

Při její výuce je zásadní individuální přístup k dítěti a podpora kooperativních kompetencí žáků. Do výuky ráda zařazuje skupinové činnosti, které podporují spolupráci dětí a pomáhají semknout třídní kolektiv. Zajímá se o třídní klima, které pravidelně měří sociometrií a snaží se předcházet šikaně a nežádoucímu chování pomocí preventivních programů a pravidelných aktivit na tmelení kolektivu. „Dlouhodobě pracujeme na klimatu ve třídě. Chce to dlouhodobou a soustavnou snahu a péči.“ Zároveň pracuje s autoevaluací práce dětí, kde vede děti k reflektování své práce. Na základě autoevaluací poté vytváří slovní hodnocení žáků. Aktuálně v páté třídě hodnotí žáky slovně i klasickým známkováním.

Občasné problémy s rodiči, které komentuje: „každá třída má svou matku,“ ji občas demotivují k práci. Říká, že respekt ze strany rodičů buduje na základě vzájemného

respektu a porozumění. Občas se mezi rodiči najdou výjimky, které ji demotivují a přináší jisté znechucení k práci.

K opuštění státního školství vedl také přístup jejích kolegyně, které byly ve většině případů staršího věku.

„Když jsem začínala, kolektiv pedagogů byl starší a kolegyně už byly dlouho v praxi, takže mě spíš demotivovaly k aktivitám navíc. Byly občas vyhořelé, protože měly plné třídy dětí, a bylo přesně striktně dáno, co se má učit. Takže to mě potom odradilo od toho, abych se na tu školu vrátila.“

Na soukromé škole jí vyhovuje, že má možnost vyzkoušet zajímavé a nové metody výuky a celkově si může upravovat koncept výuky. Celkově jí sedí koncept školy, se kterým souzní a motivuje ji k vymýšlení nových aktivit při práci s dětmi.

7.2.4. Rozhovor s respondentkou č. 4

Dvaadvacetiletá respondentka vystudovala předškolní a mimoškolní pedagogiku na střední odborné pedagogické škole a následně pokračovala ve studiu předškolní pedagogiky na vysoké škole. Jde o jedinou respondentku, která má zkušenosti s předškolní pedagogikou, všichni ostatní respondenti jsou učitelé na základních školách. Zkušenosti se státním školství má z průběžných praxí jak na střední škole, tak i na vysoké. Během vysokoškolského studia pracovala na částečný úvazek ve státní mateřské škole s ekologickým programem. Poté si uvědomila, že státní školství není pro ni zcela vyhovující a rozhodla se pracovat v lesní školce. Během rozhovoru se zejména zaměřovala na vnitřní pocit spokojenosti z kvalitně odvedené práce. Státní školství okomentovala: „To, co jsme se učili ve škole, nikdo nemůže úplně naplňovat. Neviděla jsem to ani na praxích a ani mně samotné se to nedařilo.“ V rozhovoru byla velmi otevřená a popisovala i své vnitřní pochody, které jí pomáhaly vytvářet její názor.

Její prvním posunem k alternativním přístupům byla státní mateřská škola s ekologickým programem. Doufala, že zde najde společné propojení mezi kolegy, dětmi i rodiči skrze vztah k přírodě. Později si uvědomila, že tomu tak nebylo. Popisuje, že téměř jediné, čím se mateřská škola prezentovala, bylo třídění odpadu. Postrádala přesah významu ekologie do každodenního života. „Ve státní mateřské škole nás s kolegyněmi

spojovaly jen ty děti. Já jsem si myslela, že když jsem byla v ekologické školce, že tam navíc bude ta ekologie, co nás spojuje, ale úplně mi to nepřišlo. Spíše to byl jenom název, ale neviděla jsem tam ten přesah významu. Jen se tam v podstatě třídil odpad.“ Zkoušela zařazovat alternativní metody, ale nedařilo se jí to. „Tím, že jsem byla v té ekologické školce, tak jsem tam chtěla zařazovat ty věci, co jsem si načetla o alternativních školkách a ono to nešlo a bylo to fakt frustrující, protože když už je více dětí najednou, tak už neberu individuálně každé dítě zvlášť, ale beru je jako celek.“ Zeptala jsem se, jaký je podle ní ideální počet dětí, při kterém jde zachovat individuální přístup k dítěti a nebrat děti, jako celek či jednu skupinu. Její odpověď byla, že se to odvíjí od činnosti, ale maximální počet dětí je podle ní patnáct až šestnáct dětí na skupinu. Zároveň ve velkém počtu dětí měla pocit, že nejvíce pozornosti směřuje na bezpečnost dětí a už jí nezbývá kapacita na další složky, které by měla naplňovat.

„Ke změně pracoviště mě vedl individuální přístup a důvěra v děti. Mně přišlo, že jsme v normální školce nevěřili dětem, že nad nimi neustále jen hlídáme. Tady v lesní školce vidím, že je jako nemusíme tolik hlídat, že jim důvěřujeme. Stačí jedno pravidlo, kterému říkáme na dohled, a děti se prostě drží tak, aby nás viděly pořád a nemusíme furt za nimi chodit, běhat a podobně. Tak to asi byl taky takový důvod. V té státní jsem si připadala trochu, jako policajt.“

Rozhodla se hledat jiné možnosti školství, kde by mohla při práci s dětmi uplatňovat a zároveň rozvíjet své poznatky o pedagogice v souladu s jejím přesvědčením.

„Potom jsem si zkusila najít, jestli máme nějakou lesní školku, a protože ta školka spolu s přírodou ve mně tak jako rezonovala, a tak jsem tam zkusila jít a bylo tam všechno, co jsem chtěla a co jsem si představovala, že by ta školka měla mít. Asi nedokážu říct, co přesně to bylo, ale nějak mi to nesešlo, a když jsem potom našla lesní školku, tak to se mnou zarezonovalo a byly tam ty principy, které by tam měly být.“

V lesní mateřské škole našla kolegyně, které sdílí její vztah k přírodě, lásku k práci s dětmi a také stejnou motivaci k výchově a vzdělávání dětí.

„To je asi tím, co se týče lesní školy, tak nás hodně spojuje příroda a udržitelný způsob života a co se týče státní školy, tak člověk nemá takový vztahy. Ta lesní škola už trochu definuje lidi, který tam půjdou, protože člověk, který nemá rád přírodu

nebo jim vadí změna počasí a netráví čas v přírodě, tak je nebude tohle lákat, takže to už je jedna věc, co nás spojuje a máme společný cíl. Společně pořádně i spoustu mimoškolních aktivit.“

7.2.5. Rozhovor s respondentkou č. 5

Poslední respondentka je speciální pedagožka a zároveň třídní učitelka první třídy na základní škole. Má za sebou přes dvacet let pedagogické praxe a zároveň dlouholeté zkušenosti s klinickou logopedií. Více jak deset let působila ve státní škole, poté čtyři roky na soukromé škole v Praze a nyní je na církevní základní škole čtvrtým rokem. Vystudovala speciální pedagogiku s integrovaným učitelstvím prvního stupně základní školy. Absolvovala kurzy arteterapie, kritického myšlení, formativní hodnocení a nespočet logopedických kurzů.

Ke změně místa pracoviště ji vedlo částečné vyhoření a touha zkusit něco nového. Proto se rozhodla vyzkoušet soukromý sektor školství. Po nějaké době dostala nabídku na práci v církevní škole, kam původně nechtěla, jelikož byla se svým pracovištěm spokojená. Po příchodu do budovy církevní školy, seznámení se s vedením a zaměstnanci a porozumění pohledu na rozvoj osobnosti žáka změnila názor a rozhodla se pro nové pracoviště. „Zaujalo mě příjemné křesťanské prostředí. Krásná škola a duch školy, který tu přetrvával, tvořil příjemné prostředí. A navíc mi vyšli vstříc v tom, co jsem chtěla.“ Ve své výuce zařazuje alternativní metody výuky, které si upravuje podle konkrétních potřeb třídy.

Za své zkušenosti ze státního školství je vděčná. Zároveň popisuje období nástupu do školství jako velmi náročné, protože byla jedna z nejmladších pedagogů na škole. „V podstatě musím říct, že docela vždycky jsem se na státní škole dostala mezi starší kolegyně. Tak tam jsem si prošla takovým docela tvrdým nováčkovstvím. To člověka hodně zocelí. Člověk potom zjistí, že měli docela pravdu, jenom že prošli tím školstvím, kterým prošli, a bylo to na nich dost znát.“ Vztahy na současné škole popisuje jako nejlepší, které zatím zažila. Především si chválí spolupráci mezi kolegy: „My tady máme asi nejlepší kolektiv, co jsem zažila. Vzájemně si vycházíme vstříc, pomáháme si a podporujeme se. Tak to je asi takový velký plus.“

Respekt ze strany vedení školy vnímá jako jemnější vedení, které je vhodné pro zkoušení nových věcí. Nemá strach experimentovat a ví, že se nemusí bát přiznat, když udělá menší chybu. S rodiči i žáky se snaží budovat vzájemný respekt.

„To dá někdy práci. Já se je snažím respektovat a vlastně jsem ráda, když oni respektují mě. První roky jsem se hledala. Ačkoliv mi ostatní radili něco jiného, jsem ráda, že jsem si šla svou cestou. Protože nemám ráda konflikty, myslím si, že když to pochopí ta druhá strana, tak v tom smyslu je právě ten respekt, který se musí tvořit s rodiči a tvořit i s dětmi. A že se mi to vyplácí.“

Celkové pohodové klima školy je pro ni inspirací a zároveň pomocnou rukou při tvoření příjemného prostředí pro vzdělávání žáků ve třídě.

„Chodí za námi psycholog z pedagogicko-psychologické poradny a pracujeme na tom. Měřili jsme sociometrii a také metody prevence. Já na klima třídy dám strašně moc, protože od toho se odvíjí všechno. Takže se vyplácí tvořit a vytvářet v každém ročníku. Já mám například skoro každý den komunitní kruhy. Ono je to i tím, že v příjemném prostředí se děti více a rychleji naučí.“

Ve své třídě má 19 dětí. S počtem žáků na třídu je spokojená, protože v tomhle počtu se dokáže věnovat každé osobnosti dítěte individuálně. Zároveň by doporučila státnímu školství vzájemný respekt a vstřícnost. „Převzít vstřícnost a vzájemný respekt. Nahlížení na žáka, že je to osobnost, která má své potřeby. Ve státním školství se častěji lehce překlene v jednání s třídou jako s celkem.“ K pedagogickému povolání ji také motivují děti, které chodí do školy s radostí. „Rodičům se také líbí naše prostředí školy, proto sem rádi vodí svoje děti a ty pak rádi chodí do třídy. Je to taková vzájemná motivace.“

Na závěr má otázka směřovala na vnitřním souznění s filozofií školy. Respondentka odpověděla takto: „Velkou roli hraje moje vnitřní souznění. Kdyby to tak nebylo, tak bych tu nepracovala a nelámala si v noci hlavu, takže ano. Člověk, aby byl spokojený v práci, tak by částečně měl dýchat za tu školu. A křesťanství mě provází na denní bázi.“ Pro ni je důležité to, že do školy chodí křesťanské i sekulární děti zároveň. Je ráda, že může pracovat ve škole, kde se všichni navzájem respektují a nevytváří se uzavřená skupina.

8. Diskuse

V následující části se zaměřím na poznatky získané ze škálových odpovědí a rozhovorů s pedagogy. Porovnáám je s výchozími hypotézami a odpovím na výzkumné otázky.

8.2. Motivace pedagogů k volbě nestátního školství

Které faktory pozitivně ovlivnily pedagogy při výběru nestátní školy? Co je motivuje k setrvání v nestátní škole?

Motivací pedagogů k volbě nestátní školy je nejčastěji vnitřní souznění se školou. Z mého výzkumu vyplývá, že pedagogové nejvíce oceňují individuální přístup k dětem, který vychází z nižšího počtu dětí na třídách. K tomu, aby svou práci odváděli s dobrým pocitem, potřebují vědět, že to, co s žáky dělají, má smysl jak pro samotné pedagogy, tak i pro žáky. Rádi zkusí nové inovativní výukové metody a předávají žákům nové zkušenosti a přístupy k pohledu na svět, což se jim na státních školách většinou nedařilo, a proto se vydali hledat alternativy. Chtějí společně s žáky a kolegy vytvářet bezpečné klima, které pomáhá k úspěšnému získávání znalostí, komunikačních dovedností, zdravému pohledu na sebe samotného i na ostatní. Pomocí komunikace mohou s žáky řešit různé problémy a situace, které vedou k lepšímu porozumění a pochopení. Myslím si, že v současné době je důležité mít pochopení a zároveň respekt k odlišnostem. Další výhodu vidím v možnosti alternativního hodnocení žáků.

Během rozhovorů jsme narazili na zajímavá témata, která vedou k pozitivní motivaci při volbě soukromé školy. Jedním z nich je pohled na třídu. Pro mě samotnou bylo překvapení, že si pedagogové všímají, jestli berou třídu jako skupinu jednotlivců, kteří se navzájem od sebe liší a každý z nich je individuální osobnost, která má vlastní potřeby, nebo berou třídu jako jeden celek bez náhledu na individualitu každého zvlášť. Podle mého názoru je důležité obojí, protože děti potřebují vědět, že jsou součástí jedné skupiny, a také, jak už bylo zmíněno v oblasti klimatu třídy, pracovat na vzájemných vztazích a podílet se na dobrém klimatu třídy. Tím se učí sociálnímu cítění a vnímání potřeb celé skupiny. Zároveň potřebují vědět, že každý člen třídy je vnímán a respektován. Z rozhovorů vychází, že při vyšším počtu žáků je téměř nemožné dbát na individuální přístup, jako se to daří ve třídách s menším počtem žáků. Respondentka č. 4 zmínila individuální komunikaci s rodiči a následně s dětmi, díky které se předchází pocitu nepráví.

Na základě vyhodnocení rozhovorů jsem zjistila, že pedagogové, kteří mají zkušenosti s výukou na státní škole, se ocitli v kolektivu pedagogů, kteří byli ve většině případů starší než oni. Často jim představovali metody, které měli zaběhlé a také jim fungovaly, ale mladí pedagogové chtěli vyzkoušet alternativní metody výuky a zkusit nové věci. Setkali se s negativní reakcí na možnosti experimentování ve výuce, a proto oceňují inovativní metody, které mohou aplikovat na soukromé škole. Zároveň si uvědomují, že pedagogové s víceletými zkušenostmi na státní pedagogické škole se musí držet určitých norem. Většinou mají také velký počet dětí ve třídě, což znemožňuje určité inovativní metody zapojovat do běžné výuky.

K praktickým důvodům bych zařadila blízkost školy a bydliště a obecně menší velikost školy. Pedagogové vyhledávají menší kolektiv zaměstnanců, se kterými mohou navázat lepší či bezprostřednější vztahy. Ze získaných odpovědí vyplývá, že pedagog, který se rozhodne pro volbu nestátní školy, už přemýšlí nad myšlenkou dané školy. Soukromá škola má většinou jasnou filozofii a cíl, proto je velká pravděpodobnost, že se zde setká s kolegy, kteří mají podobné smýšlení. V případě lesní školy je jasné, že pedagog, který zde chce pracovat, bude mít kladný vta h k přírodě. V církevní škole budou pedagogové, kteří mají podobný pohled na svět. To samé platí i během rozhodování rodičů, kam dají své dítě do školy. Předpokládá se, že pro rodiče i děti bude myšlenka školy blízká a příjemná. V jednom rozhovoru zaznělo, že díky tomu chodí děti do školy už motivované, a tak jsou motivovanější i učitelé.

Při otázce, co by respondenti doporučili státním školským institucím, jsem chtěla dojit k tomu, jaký rozdíl je pro ně nejdůležitější. Co by si přáli, aby bylo standardem. Nejčastější odpověď se týkala menšího počtu žáků ve třídě v návaznosti na zapojování inovativních metod. Další často zmiňovaná oblast se týkala klimatu školy. Konkrétně přátelským a bezpečným prostředím pro učení a dospívání, ale i pro práci.

Dalším zjištěním bylo, že předmětem motivace k volbě nestátní školy spíše není finanční ohodnocení pedagogů. Pouze v jednom případě bylo hodnoceno motivační a jednou spíše motivační. Překvapivě se objevila odpověď spíše demotivační a nejvíce neutrální. Dalo by se říct, že pedagogům více záleží na myšlence či filozofii školy než na představě lepšího platového ohodnocení. Finanční ohodnocení není vyloženě demotivující k volbě nestátní instituce.

8.2. Demotivace pedagogů k volbě nestátního školství

Jsou zde faktory, které negativně ovlivnily pedagogy při výběru nestátní školy? Je zde něco, kvůli čemu by soukromou školu opustili?

Z výzkumu je patrná pouze jedna oblast, která působí na pedagogy demotivačním způsobem. Jde o oblast rodičů. Ze škálového hodnocení vychází oblast respektu ze strany rodičů pozitivně, ale v rozhovorech se často objevovaly odpovědi, že ne vždy je komunikace s rodiči motivační. Odpovědi jsou celkem rozporuplné. První reakce většinou vedla pozitivním směrem, ale následně se odpověď odrazila na opačné straně škály. Některé konflikty jsou pedagogům nepříjemné. Ačkoliv je dle mého názoru komunikace s rodiči složitá ve všech školských zařízeních bez ohledu na zřizovatele, protože každý máme jinou představu o vzdělávání. V soukromých školách se mohou najít rodiče, kteří si více stěžují a slovy jedné respondentky: „*více si dovoluji*“, než ve státním sektoru. Z informací, které uvádí stránky školy a z rozhovorů s respondenty vyplývá, že nadstandardní přístup je jim slibován.

Jak jsem již zmínila oblast finančního ohodnocení, ze škálových odpovědí je jen jedna odpověď, která nasvědčuje demotivaci k volbě soukromého školství. Tím, že z toho výsledku vychází, že pedagogy spíše motivuje filozofie školy, pokládala bych tuto oblast za neutrální. Stejně tak oblast administrativy, která je ve škálových odpovědích hodnocena spíše negativně, je i dle výpovědí respondentů stejná v soukromém i státním sektoru. Nelze tedy uvádět, zda přímo vede k demotivaci při volbě sektoru školství. Možná spíše celkově k demotivaci výkonu učitelské profese.

Z rozhovorů nevyplývá, že by pedagogové zvažovali opuštění soukromého sektoru školství.

Závěr

V práci jsou shrnuty základní motivační a demotivační faktory, které vedou pedagogy k volbě soukromého sektoru školství. Ze všech rozhovorů vychází, že pedagogy vede k nestátnímu školství především myšlenka školy, která propojuje žáky, pedagogy, rodiče i samotné vedení. Mezi nejvíce demotivační faktory můžeme zahrnout nepříjemné situace s některými rodiči. Ačkoliv práce s rodiči může být často silně motivující, mohou nastat chvíle, kdy se motivace přerodí v demotivaci. Myslím si, že problémovost s rodiči je podobná ve státní i nestátní školské instituci. Jeden respondent však zmínil, že v soukromých školách mohou mít někteří rodiče pocit, že díky školnému, které platí, si mohou dovolit více, než je přijatelné.

V rozhovorech také zaznělo, že respondenti se zkušenostmi ve státním školství se setkali se syndromem vyhoření u svých kolegů. Dle jejich odpovědí šlo o únavu ze stereotypu a náročnosti povolání.

Myslím si, že zvolené téma otevírá další možnosti pro výzkum. Zajímalo by mě, jak z psychologického hlediska působí neformální komunikace mezi žáky a učiteli na psychiku dětí a rozvoj jejich osobnosti a sebehodnocení. Zda má tykáni vliv na klima školy a zda podporuje respektující vztahy mezi pedagogy a žáky. Zároveň by mě zajímalo, jak by na podobné otázky odpovídali učitelé ze státních škol. Myslím, že by bylo zajímavé porovnat výsledky.

Závěrem bakalářské práce bych chtěla vyjádřit vděčnost za poskytnuté rozhovory, které byly velmi inspirující. Ze všech odpovědí bylo znát, že svou práci berou s veškerou zodpovědností a láskou. Snaha o zpříjemnění školní docházky dětí a svého povolání je obdivuhodná. Také velký důraz na individualitu a respektování odlišností, které je v dnešní době velmi důležité, je krásným příkladem pro budoucí generace. Přála bych si, aby se jejich práce stala opravdu ceněnou. Jsem ráda, že vnímají podporu od svých kolegů, nadřízených, žáků i rodičů. Vážím si práce pedagogů a doufám, že v budoucnu nastanou lepší podmínky pro pedagogy ve všech školních institucích, jako je to možné např. ve Finsku, kde státní školy vytváří příjemné prostředí pro žáky i učitele a jsou otevřeny inovativním metodám.

Seznam použité literatury

Bibliografické zdroje:

- ASZTALOS, Ondřej, COUFALOVÁ, Jana, ed. *Hledisko kvality v přípravě učitelů*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010. ISBN 978-80-7043-869-5.
- ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.
- DYTRTOVÁ, Radmila a Marie KRHUTOVÁ. *Učitel: příprava na profesi*. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2863-6.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JÚVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.
- HOLEČEK, Václav. *Psychologie v učitelské praxi*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3704-1.
- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.
- MUSIL, Roman. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*. Praha: Informatorium, 2014. ISBN 978-80-7333-107-8.
- OBST, Otto. *Manažerské minimum pro učitele*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1359-0.
- PAVELKOVÁ, Isabella. *Motivace žáků k učení: perspektivy orientace žáků a časový faktor v žákovské motivaci*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-7290-092-7.
- PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7178-999-4.
- PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy*. 2. upr. vyd. Praha: Portál, 1996. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-072-3.
- PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Šestá, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1228-7.
- PRŮCHA, Jan. *Učitel: současné poznatky o profesi*. Praha: Portál, 2002. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-621-7.

- ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- VACULÍK PRAVDOVÁ, Blanka. *Utváření profesního sebepojetí učitele jako součást kurikula studijního programu učitelství. Pedagogika: časopis pro vědy o vzdělávání a výchově*: Roč. 72 (2022) č. 2, s 185–216. ISSN 0031-3815.
- Zákon č. 563/2004 Sb.: O pedagogických pracovnících §2. In. Sbírnka zákonů ČR [cit. 2023-04-1]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

Internetové zdroje:

- HYKYŠOVÁ, Alena, Základní přehled o základních školách: statistikaamy.cz [online]. 21.9. 2021, [cit. 15.4.2023]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2021/09/21/zakladni-prehled-o-zakladnich-skolach>
- Křesťanská střední škola, základní škola a mateřská škola Elijáš, [online]. Praha. 2023, [cit. 30.3.2023] Dostupné z: <https://www.elijas.cz>
- Lesní školka Svatošky. 2023 [online]. Karlovy Vary: Lesní mateřská škola Svatošky, [cit. 30.3.2023]. Dostupné z: <https://svatosky-skolka.cz>
- *Základní škola Klíček*, 2007 [online]. Praha: *Klíček*, [cit. 30.3.2023]. Dostupné z: <https://www.klicek.cz>
- ZORMANOVÁ, Lucie. Projektová výuka. *Metodický portál: Články* [online]. 21. 05. 2012, [cit. 1.5.2023]. Dostupný z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/14983/PROJEKTOVA-VYUKA.html>. ISSN 1802-4785.
- ZORMANOVÁ, Lucie. Základní školství ve Finsku. *Metodický portál: Články* [online]. 09. 11. 2016, [cit. 1.3.2023]. Dostupný z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/21011/ZAKLADNI-SKOLSTVI-VE-FINSKU.html>. ISSN 1802-4785.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Výsledky škálového hodnocení

Seznam příloh

Příloha č. 1: Základní údaje respondentů

- Pohlaví:
- Věk:
- Délka pedagogická praxe (rozdělení na státní/nestátní sektor):
- Pracoviště:
- Vyučované předměty:

Příloha č. 2: Soubor otázek pro škálové hodnocení

demotivující – spíše demotivující – neutrální – spíše motivující – motivující

Určete na škále, kam byste dosadil/a následující:

1. Podpora od vedení školy
2. Myšlenka/Filozofie/cíl školy
3. Prostor pro sebevzdělávání
4. Prostor pro seberealizaci
5. Počet dětí ve třídě
6. Vztahy s rodiči
7. Vztahy s dětmi
8. Vztahy na pracovišti mezi kolegy
9. Vztah s vedením školy
10. Spolupráce mezi kolegy
11. Finanční ohodnocení
12. Benefity
13. Prestiž vzdělání, standard školy
14. Otevírací doba
15. Vybavení tříd a školy
16. Administrativa
17. Systém hodnocení vaší práce
18. Systém hodnocení žáků/děti

Je nějaká další věc, která by podle Vás mohla být rozhodně motivující nebo rozhodně demotivující?

Příloha č. 3: Soubor otázek dotazovaných při rozhovorech.

- Jaká pracoviště jste během své kariéry navštívil/a a jak dlouho jste tam zůstal/a?
- Co jste studoval/a? Máte nějaké kurzy nebo doplňující vzdělání?
- Co Vás vedlo k výběru pracoviště, ve kterém aktuálně jste?
- Co je pro vás důležité při volbě zaměstnání v nestátní instituci?
- Co bylo pro vás důležité při volbě této konkrétní školy?
- Co vás vedlo k opuštění státního školství? Jaké byly vztahy mezi kolegy na předchozím pracovišti a jak se liší v současnosti? (otázky pro pedagogy, kteří byli zaměstnáni ve státní škole.)
- Jaký máte počet dětí ve třídě? Přejde Vám to vyhovující nebo byste počet poupravil/a?
- Jak dokážete naplňovat individuální přístup k dítěti?
- Pracujete s autoevaluací dětí?
- Máte hospitace? Probíráte svou práci s vedením školy? Jak probíhají?
- Jak vnímáte respekt ze strany vedení?
- Jak vnímáte respekt ze strany rodičů?
- Jak vnímáte respekt ze strany žáků/děti?
- Co vyučujete a kolik hodin týdně? Jak se rozlišuje přímá a nepřímá pedagogická činnost?
- Co by si podle Vás mělo státní školství převzít od nestátních institucí?
- Zajímáte se o klima třídy, je pro vás důležité? Případně zkoušeli jste ho měřit?
- Jakou roli hraje vnitřní souznění se školou s vaší motivací k práci?